

Stručná historie psychiatrie

Tato kapitola je v procesu výroby

Vznik uvědomělé a organizované skupiny profesionálů, kteří si nárokovali pravomoc nad duševními poruchami a získali si k tomu i společenské pověření, je především záležitostí 19. století. Poté, co se léčba duševních nemocí zařadila do medicíny, se jazyk psychiatrie stal oficiálně schváleným médiem s jehož pomocí většina z nás o těchto záležitostech mluví. (A. Scull, *Šílenství a civilizace*) V dávnější historii tedy můžeme mluvit o různých přístupech k tomu, co dle dnešního pohledu nazýváme duševními nemocemi, a k lidem, kteří nimi trpěli, nikoli o psychiatrii.

V prehistorii a starověké historii až do období antiky převládaly modely vysvětlující duševní poruchy nadpřirozenými příčinami (model **animistický, mytologický, magický, náboženský**). Léčba duševních poruch spočívala v magických rituálech, vyrábění totemů, zaříkávání, modlitbách, exorcismu atp. Léčitel zastával funkci šamana, kněze, lékaře. Můžeme se domnívat, že efektivní faktory v této léčbě byly terapeutický vztah, sugesce, placebo efekt atp., ale již v této době znali **léčbu hudbou, bylinami, nebo prací**. Zde možná stojí za zmínku, že psychoaktivní substance byly lidmi užívány už od pravěku. [Psychoaktivní substance v prehistorii](#).

V nejstarších dochovaných medicínských textech je nespočet popisů nemocí, receptů, návodů na léčbu, motliteb etc. Takovým textem je např. často zmiňovaný **Ebersův papyrus** z 1550 PNL, obsahující např. popisy nemocí které bychom dnes nazvali deprese a demence. V jednom z nejdůležitějších medicínských pojednání starověku **Sušruta-samhitá** (600 PNL – základní text ajurvédy) je mimo jiné zmínka, že duševní nemoc není posedlost démony, ale důsledek silných emocí a vášní. Rovněž je zde popisovaná léčba bláznovství bylinou **raufwolfia serpentina** (*sarpagandha*), která obsahuje **reserpin** způsobující depleci katecholaminů, snižující krevní tlak a působící depresogenně – donedávna se používal k léčbě stavů s velkou agitovaností (mánie, SCH).

V antickém Řecku se zrozením filosofického a přírodovědního přístupu k chápání světa začínají vznikat první **mechanické modely** duševních poruch (nemoc je důsledkem poškození anatomické struktury). Nejslavnější je hippokratovský **humorální model** nemocí, který má za to, že nemoci vznikají nepoměrem 4 tělesných tekutin (krev, hlen, žluč a černá žluč). Podle toho která tekutina zaplavila cévy mozku se pak rozdělovaly i příslušné duševní poruchy. Léčba pak spočívala v regulaci tekutin různými způsoby, používali se např. **venepunkce (pouštění žílou), projímadla, dávidla**, etc. Z tohoto období známe slova jako *paranoia, melancholia, mania, insania, frenitis, letargus, hysteria, epilepsia*. V určitém protikladu k mechanickým modelům duševních poruch nadále přetrvávali mytologické a náboženské modely. V chrámech boha Asklepiea (**asklepionech**) se přistupovalo k provázání léčby *lázeňské* (léčba klidným spánkem v dormitoriích, fyzické cvičení, musikoterapie, masáže, dieta) a *náboženské* (modlitby a oběti bohům, sugesce). Nacházíme také počátky **morálního modelu** duševních nemocí, kde se v některých textech dochovala doporučení k **léčbě šílenství tresty a okovy**. V antickém Římě se intenzivně rozvíjelo studium anatomie, ale i chirurgie a fytotherapie. Nejvýznamnějším antickým lékařem byl **Galen** (150 – 200 NL) který rozvinul humorální teorii, zavedl pojem *temperament* a typologii osobnosti podle převažující tělesné tekutiny. Zejména se ale zaměřoval na tělesné nemoci a jejich léčbu. Na jeho textech stavěla medicína dalších více než tisíc let.

Nebylo to ale dál na dlouhou dobu na území Evropy. Po pádu západní Římské říše zde upadala vzdělanost – předávání kultury závislé na ochraně rukopisů a na movitých městských třídách, které vymizely, ustávalo. Gramotnost a vědění přežívaly pouze v úzkých kruzích uvnitř katolické církve, a přírodovědný výklad duševních nemocí byl do velké míry nahrazen výkladem náboženským. Duševní nemocní přestávají být nemocnými, a stávají se posedlími ďáblem a potrestáni Bohem. **Náboženský**

a démonologický model říká, že šílenství je důsledkem hříchu a hřích je šílenstvím; *kdo jiný by pro hřích riskoval pekelná muka, než-li šílenec?* V raném středověku vznikají při klášterech první **špitály**, kde o nemocné pečují medicínsky vzdělaní mniši. Dále zde jsou vytvářeny možnosti bydlení pro nemocné, staré a chudé k zajištění základních potřeb, tzv. **infirmaria**. Tyto útulky byly ale výjimečnými zařízeními. Většina duševně nemocných zůstává v péči rodin, nebo se potulují ponechání vlastnímu osudu. Lékaři, i když vyzbrojení humorální teorií, připouštěli celou škálu vysvětlení vzniku duševních nemocí, a náboženská praxe byla běžnou léčebnou praxí, zejména – ale ne jenom – když jiné metody selhaly: spoléhali na **úzdavnou sílu ostatků svatých mučedníků, moliteb, exorcismu**.

Za zmínku stojí kostel v Belgickém Geelu kde se u ostatků svaté Dymphny začali shromažďovat psychicky nemocní a vznikla zde od 13. století první instituce pro léčbu duševně nemocných s podobou komunitní péče. Nemocní žili a pracovali v rodinách místních obyvatel. V 17. století zde kolonie dosáhla počtu až 1500 pacientů. Dnes je zde nadále kolem 400 nemocných pacientů v rodinné péči obyvatel. Komunitní péče je zde součástí všeobecné nemocnice s možností multidisciplinárního výjezdového týmu.

Tato kapitola je v procesu výroby

From:

<https://imagined.site/uni/ppa/> - **Psychiatrie pro adiktology**

Permanent link:

https://imagined.site/uni/ppa/doku.php?id=historie_psychie

Last update: **2025/09/02 10:20**

